

METODOLOGI PENTAFSIRAN SHEIKH
MUHAMMAD IDRIS AL-MARBAWI DALAM KITAB
TAFSIR QURAN MARBAWI

NOR AZLIDA BINTI AZIZ

JABATAN AL-QURAN DAN AL-HADITH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2010

METODOLOGI PENTAFSIRAN SHEIKH
MUHAMMAD IDRIS AL-MARBAWI DALAM KITAB
TAFSIR QURAN MARBAWI

NOR AZLIDA BINTI AZIZ

DISERTASI INI DIKEMUKAKAN UNTUK
MEMENUHI KEPERLUAN BAGI IJAZAH
SARJANA USULUDDIN BAHAGIAN II
(SECARA BERKURSUS DAN DISERTASI)

JABATAN AL-QURAN DAN AL-HADITH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2010

ABSTRAK

NOR AZLIDA BINTI AZIZ : Metodologi Pentafsiran Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi Dalam Kitab *Tafsir Quran Marbawi*, Disertasi, Jabatan al-Quran dan al-Hadith, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 2009. Kajian ini merupakan kajian metodologi pentafsiran al-Quran terhadap sebuah karya tafsir yang ditulis oleh Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi. Di Malaysia, beliau lebih dikenali sebagai tokoh ilmunan dalam bidang hadis dan bahasa berbanding dengan bidang tafsir. Justeru, kajian ini akan mengetengahkan beliau kepada masyarakat dan dunia luar bahawa beliau juga merupakan seorang ilmunan yang menguasai ilmu pentafsiran al-Quran sehingga mampu menulis sebuah karya tafsir yang hampir tidak diketahui kewujudannya dalam bidang tafsir al-Quran. Tumpuan kajian ini adalah metodologi pentafsiran beliau dalam surah al-Fatihah, surah al-Baqarah dan surah Yasin. Kepelbagaian metode pentafsiran yang telah digunakan yang bertujuan memberi kefahaman kepada pembacanya akan isi kandungan al-Quran akan diketengahkan. Sepanjang kajian ini dilakukan, penulis menggunakan kaedah penyelidikan perpustakaan bagi mendapatkan kitab tafsir tersebut dan buku-buku lain yang berkaitan dengan bahan kajian. Selain itu, kaedah lapangan turut digunakan seperti temubual bersama menantu dan mereka yang terlibat secara langsung dengan kajian untuk mendapatkan maklumat latar belakang tokoh dan dokumentasi berkaitan dengan tokoh. Hasil kajian ini mendapati Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi sememangnya seorang tokoh ilmunan dalam bidang tafsir setanding dengan *mufasssir-mufasssir* lain yang tersohor di Malaysia dan Nusantara manakala karya penulisannya adalah berautoriti untuk dijadikan salah sebuah bahan rujukan dalam bidang pengajian tafsir.

ABSTRACT

NOR AZLIDA BINTI AZIZ : The Exegesis Methodology of Sheikh Muhammad Idris Al- Marbawi in his *Tafsir Quran Marbawi*. This research is concerned with Qur'anic exegesis of Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi's books. In Malaysia he was almost recognized scholar in Arabic Language and hadith then Qur'anic exegesis and Malay Community through his valuable dictionary, *Kamus al-Marbawi*. Through this research, the writer will introduce the author to the public and Malay world that he is a scholar in Qura'anic exegesis and available to write a book in those field. The writer attempts to study al-Marbawi's skills in various methods in order to develop his own methodology of Quranic interpretation based on his strengths of understanding the Quran. In the course of carrying out this research, the writer used two way; firstly, through field research in collecting materials and books related. Secondly, through library research during gathering all informations related to al-Marbawi includes the interviews with his son in law and those who were thought to be able to give useful information regarding him. The whole methods of al-Marbawi has been examined by researcher by analyzing the findings gathered from various. Finally it can be concluded that he is a scholar in Qur'anic exegesis and his book as a main reference in studies of tafsir.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, bersyukur kehadiran Allah yang telah melimpahkan segala rahmat, hidayahNya dan nikmat kesihatan yang dikurniakanNya kepada saya, kajian ini telah dapat disempurnakan dengan baik walaupun menghadapi bayak kesukaran sepanjang penulisan dilakukan.

Pertamanya, saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada penyelia saya Prof. Dr. Zulkifli Haji Mohd Yusoff yang sudi menyelia dan membimbing kajian ini. Beliau banyak memberi galakan dan dorongan agar menghabiskan kajian ini dan pelbagai bantuan diberikan termasuklah bahan-bahan tambahan bagi kajian dan maklumat-maklumat penting yang berkaitan.

Seterusnya, ucapan terima kasih yang tidak terhingga kepada ibu bapa, adik, abang Ahmad Sabri bin Kassim serta suami tersayang Abdul Salam bin Anggin yang sentiasa memberi semangat dan bantuan kepada saya tidak kira dalam keadaan susah atau senang. Pengorbanan dan kesabaran kalian moga mendapat imbalan yang setimpal dari Allah S.W.T.

Saya juga ingin merakamkan jutaan terima kasih kepada Syeikh Mohd Ghazali bin Abdul Wahid yang merupakan menantu kepada Allahyarham Sheikh Muhammad Idris al-Marbawi atas bantuan dari sudut material kajian dan maklumat-maklumat yang amat berguna terhadap kajian ini Walaupun dalam keadaan uzur, beliau sanggup meluangkan masa kepada saya untuk menyempurnakan kajian ini.

Ucapan terima kasih juga ditujukan kepada Ustaz Husni Abdul Rahman yang kini berada di Kuala Kangsar serta isteri dan Dr. Mazlan Ibrahim, pensyarah di Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi atas kerjasama dan bantuan mendapatkan bahan kajian.

Akhir sekali kepada Che Nor Sakinah binti Itam yang sentiasa bersama penulis dalam kajian ini dan semua yang terlibat secara langsung atau tidak langsung, terutama sahabat-sahabat sekuliah yang memberi semangat antara satu sama lain bagi menghabiskan pengajian peringkat sarjana ini.

Nor Azlida Aziz,

Tampin, Negeri Sembilan.

ISI KANDUNGAN

HALAMAN JUDUL	Halaman
Abstrak	iii
Abstract	iv
Penghargaan	v
Isi Kandungan	vii
Senarai Kependekan	x
Panduan Transliterasi	xi

BAB 1 PENDAHULUAN

1.1	Pengenalan	1
1.2	Latarbelakang Masalah Kajian	3
1.3	Pernyataan Masalah Kajian	5
1.4	Objektif Kajian	5
1.5	Kepentingan Kajian	6
1.6	Skop Kajian	6
1.7	Definisi Tajuk	7
1.8	Kajian Literatur	8
1.9	Metodologi Kajian	11
1.10	Sistematika Penulisan	14

BAB 2 BIOGRAFI SHEIKH MUHAMMAD IDRIS AL-MARBAWI

2.1	Pengenalan	16
2.2	Latar belakang Tokoh	16
2.3	Pendidikan al-Marbawi	18
	2.3.1 Guru-guru al-Marbawi	19
	2.3.2 Murid-murid al-Marbawi	21
2.4	Perkahwinan	22
2.5	Kerjaya	22
2.6	Hasil-hasil Karya	24
	2.6.1 Dalam Bidang Bahasa	24
	2.6.2 Dalam Bidang Tafsir	25
	2.6.3 Dalam Bidang Hadis	27
	2.6.4 Dalam Bidang Fiqh dan Tasawuf	29
	2.6.5 Dalam Majalah	30
2.7	Anugerah	31
	2.7.1 Ijazah Kehormat Doktor Persuratan	31
	2.7.2 Tokoh Maal Hijrah 1987	32

2.7.3	Anugerah Ahli Mahkota Perak	32
2.7.4	Tokoh Anugerah Penulis Pentas Perak	33
2.8	Meninggal Dunia	33
2.9	Kesimpulan	34

BAB 3

KITAB TAFSIR QURAN MARBAWI

3.1	Pengenalan	36
3.2	Tafsir Quran Marbawi Juzuk Alif Lām Mīm	36
	3.2.1 Faktor Penulisan	37
	3.2.2 Cetakan	38
	3.2.3 Teknik Penyusunan Kitab	38
	3.2.4 Kaedah Penggunaan Kitab	40
3.3	Tafsir Quran Marbawi Surah Yasin	41
	3.3.1 Faktor Penulisan	41
	3.3.2 Cetakan	42
	3.3.3 Teknik Penyusunan Kitab	42
	3.3.4 Kaedah Penggunaan Kitab	45
3.4	Sumber Rujukan Tafsir Quran Marbawi	46
	3.4.1 Rujukan Tafsir	46
	3.4.2 Rujukan Hadis	58
3.5	Kesimpulan	63

BAB 4

METODOLOGI PENTAFSIRAN SHEIKH MUHAMMAD IDRIS AL-MARBAWI

4.1	Metodologi Pentafsiran al-Marbawi	65
	4.1.1 Pentafsiran Berdasarkan Sumber <i>Ma'thur</i>	65
	4.1.1.1 Sumber al-Quran	66
	4.1.1.2 Sumber al-Hadith	70
	4.1.1.3 Pendapat Sahabat	77
	4.1.2 Pentafsiran Berdasarkan <i>al-Ra'y</i>	80
	4.1.2.1 Pentafsiran Berdasarkan Pengetahuan Saintifik	81
	4.1.2.2 Pentafsiran Berdasarkan Faktor Sosial	86
	4.1.2.3 Pentafsiran Berdasarkan Nasihat dan Iktibar	87
	4.1.3 Pentafsiran Berdasarkan Aspek Ulum al-Quran	90
	4.1.3.1 Berdasarkan <i>Asbāb al-Nuzūl</i>	90
	4.1.3.2 Berdasarkan <i>Qaṣaṣ al-Qur'ān</i>	93
	4.1.3.3 Berdasarkan <i>Aḥkām Fiqhiyyah</i>	96
	4.1.3.4 Berdasarkan <i>Nāsikh Mansūkh</i>	99
	4.1.3.5 Berdasarkan <i>Amthāl al-Qur'ān</i>	101
4.3	Analisis Perbezaan Metodologi Tafsiran Surah al-Baqarah dan Surah Yasin	103
	4.3.1 Aspek Ayat-Ayat yang ditafsir	104
	4.3.2 Aspek Perbahasan Ayat	105
	4.3.3 Aspek Aplikasi Ulum al-Quran	106
	4.3.4 Aspek Pendekatan	106

4.4	Analisis Keistimewaan Metodologi al-Marbawi	107
4.4.1	Pentafsiran Secara Ijmali dan Tahlili	107
4.4.2	Gabung Jalin Sumber Ma'thur dan Ra'y	108
4.4.3	Aplikasi Ulum al-Quran	109
4.4.4	Pendekatan Dakwah dan Tarbiah	109
4.5	Kelemahan Metodologi al-Marbawi	110
4.5.1	Bahasa Yang Sukar Difahami	110
4.5.2	Riwayat Tanpa Perawi	111
4.5.3	Rujukan Mufassir Tanpa Nama	111
4.6	Kesimpulan	111

BAB 5 KESIMPULAN

5.1	Pengenalan	113
5.2	Kesimpulan Kajian	113
5.2.1	Ketokohan	113
5.2.2	Penulisan Kitab Tafsir Quran Marbawi Juzuk Alif Lām Mīm Dan Tafsir Quran Marbawi Surah Yasin	115
5.2.3	Metodologi Pentafsiran	116
5.3	Cadangan dan Saranan	117
5.4	Penutup	119

BIBLIOGRAFI		120
--------------------	--	------------

SENARAI KEPENDEKAN

bil	Bilangan
cet.	Cetakan
ed.	Editor
et.al.	Lebih dari dua orang penulis
h.	Halaman
ibid.	Ibidem (Rujukan berturut)
op. cit.	Opera Citato (Rujukan berselang)
no.	Nombor
ter.	Terjemahan
t.t	Tanpa Tarikh
S.A.W	Salla Allah ‘Alaihi wa Sallam
S.W.T	Subhanahu wa Ta’ala
M.	Masihi
H.	Hijrah

PANDUAN TRANSLITERASI

EJAAN DAN TRANSLITERASI

Ejaan yang digunakan adalah mengikut daftar ejaan rumi baharu bahasa Malaysia (1987), terbitan DBP, Kuala Lumpur. Ejaan yang berkaitan dengan perkataan bahasa arab digunakan mengikut pedoman transliterasi huruf arab ke huruf rumi (1988), terbitan DBP, Kuala Lumpur. Pengecualian menggunakan pedoman bagi kes-kes berikut:

1. Bagi akhir perkataan asal yang ditulis dengan **ة** (ta' marbutah) dibunyikan mengikut sebutan **ه**.
2. Tanwin dieja tidak mengikut sebutan tetapi mengikut tulisan. Contoh: sur'ah (سرعة), sa'ah (ساعة), quwwah (قوة).
3. Alif Lam (ال) ditransliterasikan sebagai al (sama ada bagi Lam Shamsiyyah atau Qamariyyah) yang dihubungkan dengan kata berikutnya dengan tanda sempang. 'a' dalam 'al' tidak menerima hukum huruf besar menurut pedoman umum ejaan bahasa Malaysia. Sebaliknya, hukum huruf besar terpakai kepada huruf pertama kata berikutnya.
4. Istilah sesuatu perkataan yang berasal daripada perkataan Bahasa Arab tetapi telah menjadi sebutan umum bahasa Malaysia dieja mengikut bahasa Malaysia.

SENARAI TRANSLITERASI

Dalam mengeja perkataan-perkataan Arab, penulis menggunakan transliterasi berikut sebagai panduan :

HURUF ARAB	NAMA	TRANSLITERASI RUMI	HURUF ARAB	NAMA	TRANSLITERASI RUMI
أ	alif	a	ط	ta'	ṭ
ب	ba'	b	ظ	za'	ẓ
ت	ta'	t	ع	'ayn	‘
ث	tha'	th	غ	ghayn	gh
ج	jim	j	ف	fa'	f
ح	ha'	h	ق	qaf	q
خ	kha'	kh	ك	kaf	k
د	dal	d	ل	lam	l
ذ	dhal	dh	م	mim	m
ر	ra'	r	ن	nun	n
ز	zay	z	و	waw	w,o,u,
س	sin	s	ه	ha'	h
ص	sad	ṣ	ي	ya'	y
ض	dad	ḍ	ة	ta' marbutah	h

Vokal Panjang

HURUF ARAB	TRANSLITERASI RUMI
آ	ā
و	ū
ى	ī

Vokal Pendek

NAMA	TRANSLITERASI RUMI
fathah	a
dhammah	u
kasrah	i

Diftong

HURUF ARAB	TRANSLITERASI RUMI
او	aw
اى	ay
ي	iy/i
و	uww